

ลาวพลัดถิ่น : การกลายเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลา

อภิชาติ สุวรรณรัตน์^{1*} เกศฉวา บุญปรากร²

¹ นักศึกษาหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผศ.ดร. อาจารย์ประจำ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ลาวพลัดถิ่น : การกลายเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาการกลายเป็นแรงงานลาวข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลา 2) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานต่างด้าวจากประเทศลาวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลา ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากแรงงานลาวข้ามแดนที่มาประกอบอาชีพอยู่ในจังหวัดสงขลา จำนวน 4 คน นายจ้างและคนในชุมชน จำนวน 4 คน วิเคราะห์ข้อมูล โดยการจัดแยกหมวดหมู่ ตีความและสร้างข้อสรุป และนำเสนอผลการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา เรื่อง แรงงานลาวข้ามแดน : วิถีชีวิตและการปรับตัว พบว่า การกลายเป็นแรงงานลาวข้ามแดนนั้น มีขั้นตอนและวิธีการข้ามแดนของแรงงานลาวข้ามแดนด้วยกัน 2 วิธี คือ 1) การข้ามแดนแบบถูกกฎหมายโดยผ่านนายหน้าที่เข้าไปเสนอแหล่งงานให้กับคนลาวที่มีความสนใจที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งต้องทำตามขั้นตอนอย่างถูกกฎหมายเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิที่ถูกต้องเพื่อที่จะได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยอย่างถูกต้อง 2) การข้ามแดนแบบผิดกฎหมาย เป็นอีกวิธีหนึ่งที่แรงงานลาวข้ามแดนที่มีความต้องการที่จะเข้ามาทำงานในประเทศไทย โดยใช้วิธีว่ายน้ำข้ามแม่น้ำโขงเพื่อที่จะมาหานายหน้าเถื่อนในฝั่งไทยตามคำแนะนำของเพื่อนบ้านหรือคนในชุมชน ซึ่งมีความเสี่ยงต่อชีวิตเป็นอย่างมาก เมื่อแรงงานเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสงขลาดังกล่าว พบว่า วิถีชีวิตของแรงงานลาวข้ามแดนเหล่านี้ต้องมีการปรับตัวในรูปแบบที่แตกต่างกันหลายด้าน เพื่อที่จะสามารถดำรงชีวิตเข้ากับพื้นที่ใหม่ให้เหมาะสม โดยการปรับตัวแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ การปรับตัวด้านสังคม วัฒนธรรม และภาษา การปรับตัวที่ยากที่สุดของแรงงานลาวข้ามแดนคือการปรับตัวด้านสังคม ซึ่งถือเป็นอุปสรรคสำคัญที่สุดสำหรับแรงงานลาวข้ามแดนที่ต้องพยายามเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับชีวิตความเป็นอยู่แห่งใหม่ซึ่งมีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น แต่ในด้านภาษา และวัฒนธรรม แรงงานลาวสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว เพราะมีความคล้ายคลึงกันและเป็นสังคมแห่งวิถีพุทธเหมือนกัน ทั้งนี้แรงงานลาวข้ามแดนก็ยังคงชำระไว้ซึ่งความเป็นสังคมเดิมของตนเองได้อย่างเหมาะสมในสังคมไทย

บทนำ

ประเทศไทยถือได้ว่ามีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องอีกประเทศหนึ่งในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเป็นแนวหน้าในด้านอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ ผลิตชิ้นส่วนรถ ผลิตอาหาร หรือแม้กระทั่งประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารและวัตถุดิบทางการเกษตรของโลกในเวลาเดียวกัน โดยเฉพาะนโยบายของรัฐที่มุ่งเน้นการส่งออกผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อนำไปขายให้กับต่างประเทศ เพราะประเทศไทยเป็นแหล่งที่มีความสมบูรณ์ทางด้านเกษตรกรรมและแร่ธาตุต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมหนักเพื่อนำไปผลิต

เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ โดยรัฐบาลไทยได้ลงนามในร่างความตกลงไทยกับญี่ปุ่นให้มีการลงนามในเอกสารเกี่ยวกับโครงการความร่วมมือ 7 เรื่อง ได้แก่ ความร่วมมือสนับสนุนครัวไทยสู่ครัวโลก ความร่วมมือด้านอุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม การอนุรักษ์พลังงาน เศรษฐกิจสร้างมูลค่า และหุ้นส่วนภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับความร่วมมือด้านเกษตร ส่งผลให้การอุตสาหกรรมทั้งทางด้านอุตสาหกรรมหนักไปจนถึงทางด้านเกษตรกรรมของประเทศไทยเติบโตได้อย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ส่งผลให้ความต้องการแรงงานเพื่อเข้ามาผลิตสินค้าต่างๆ เพิ่มขึ้นตามไปด้วย

จากการขาดแคลนแรงงานไทย นายจ้างจึงหันไปสนใจแรงงานต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทดแทน เพื่อขับเคลื่อนระบบอุตสาหกรรมของไทยให้ดำเนินต่อไปได้ แรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านส่วนใหญ่จะมาจากประเทศพม่า ลาว เขมร เป็นหลัก โดยจะกระจัดกระจายไปตามแหล่งงานที่มีความต้องการแรงงานในจังหวัดหัวเมืองใหญ่ๆ ของประเทศไทย แรงงานเหล่านี้มีความอดทน มีความขยัน ใช้ชีวิตเรียบง่าย และที่สำคัญแรงงานเหล่านี้มีค่าแรงที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานไทยและสามารถทดแทนแรงงานไทยได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้เกิดการอพยพแรงงานต่างด้าวเพิ่มมากขึ้น ในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นการลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมาย โดยแรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้จะลักลอบเข้ามาตามแนวตะเข็บชายแดน หรือแม้กระทั่งมีนายหน้าคนไทยลักลอบพาคนงานผิดกฎหมายเข้ามา โดยทางรถหรือทางเรือ โดยจะเรียกเก็บค่าหัวคิวที่สูง และจะพาไปพักใกล้ๆ แหล่งงานเพื่อรอการติดต่อจากนายจ้าง ทำให้แรงงานต่างด้าวที่ผิดกฎหมายเหล่านี้ต้องอยู่แบบหลบๆ ซ่อนๆ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การก่ออาชญากรรม การเป็นพาหนะนำโรคเข้ามาสู่สังคม การค้ามนุษย์ ปัญหาโสเภณี ทำให้ส่งผลเสียต่อความมั่นคงในประเทศ ทำให้รัฐบาลไทยต้องหันมาสนใจปัญหาแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายมากขึ้น ในประเทศไทยได้มีการเริ่มผ่อนผันให้มีการจดทะเบียนแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 เพื่อเปิดโอกาสให้นายจ้างที่มีลูกจ้างที่เป็นแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายนำลูกจ้างของตนมาขึ้นทะเบียน เพื่อขอประกันตัวและตรวจสอบสุขภาพ เมื่อผ่านการพิจารณาแล้วกระทรวงแรงงานจะออกใบอนุญาตทำงาน และพักอาศัยในประเทศไทยให้เป็นการชั่วคราวไปก่อน เพื่อปรับปรุงรูปแบบและวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับบ้านเมืองในปัจจุบัน (กฤตยา อาชวนิจกุล, 2546: 28-29)

คำถามวิจัย

1. คนลาวพลัดถิ่นได้กลายมาเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลาได้อย่างไร
2. แรงงานลาวพลัดถิ่นมีวิถีชีวิต และมีการปรับตัวอย่างไรในพื้นที่จังหวัดสงขลา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการกลายเป็นแรงงานข้ามแดนของคนลาวพลัดถิ่นในพื้นที่จังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานพลัดถิ่นสัญชาติลาวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. การศึกษานี้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจถึงการกลายเป็นแรงงานข้ามแดนของคนลาวพลัดถิ่นในพื้นที่จังหวัดสงขลา วิธีการข้ามแดน เครือข่ายของการข้ามแดนข้อมูลที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการที่จะสร้างองค์ความรู้

ให้เกิดแก่กลุ่มวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการผลักดันด้านแรงงาน

2. การศึกษานี้จะช่วยให้ทำความเข้าใจถึงโลกของแรงงานลาวข้ามแดน โดยเฉพาะความเป็นอยู่ การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทย การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม สภาพสังคม วัฒนธรรมที่แตกต่างออกไปจากสิ่งที่คุ้นชินเมื่อครั้งอยู่ในประเทศของตน เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความช่วยเหลือเมื่อไม่ได้รับการดูแลเท่าที่ควร

แนวคิดทฤษฎี

การศึกษาเรื่อง “ลาวผลักดัน: การกลายเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลา” เป็นการศึกษาถึงกระบวนการและขั้นตอนทั้งก่อนและหลังที่จะกลายเป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจในกระบวนการขั้นตอนในการเข้ามาทำงานในประเทศไทย ว่ามีกระบวนการและขั้นตอนอย่างไร รวมไปถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานเหล่านี้ในทุกแง่มุม ได้แก่ การเข้าถึงชีวิตความเป็นอยู่ในประเทศบ้านเกิด การเข้าถึงชีวิตความเป็นอยู่ในประเทศไทย และความคาดหวังในอนาคต โดยการลำดับแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อการนำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิดการย้ายถิ่นและการข้ามแดน
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิต
3. แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

แนวคิดการย้ายถิ่นและการข้ามแดน

การย้ายถิ่น หมายถึง การเปลี่ยนแปลง เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับมนุษยชาติมาพร้อมกับการเกิดเผ่าพันธุ์ มนุษย์ มนุษย์มีการเปลี่ยนแปลงและมีการย้ายถิ่นมาแต่โบราณกาล มีการเดินทาง มีการออกล่าสัตว์ ยกทัพสู้รบต่างๆ ย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัย และมีการเข้ายึดครองพื้นที่ที่จับจองเป็นเจ้าของ การย้ายถิ่นเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งทางประชากรศาสตร์ มีความสำคัญเช่นเดียวกับการเกิดและการตาย แต่การเกิดและการตายนั้นเป็นกิจกรรมที่มนุษย์โดยทั่วไปมีโอกาสเพียงหนึ่งครั้งในชีวิต ในขณะที่การย้ายถิ่นนั้นเกิดขึ้นได้หลายครั้ง หลายโอกาสในช่วงชีวิตหนึ่งของมนุษย์ (ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์ 2542) พ็ชรวาลย์ วงศ์บุญสิน ได้ให้ความหมายของการย้ายถิ่นแรงงานอพยพข้ามชาติ ในมุมมองของวัตถุประสงค์เพื่อเศรษฐกิจหรือที่เกี่ยวกับงาน คือ บุคคลซึ่งถูกจ้างให้ทำงานโดยได้ค่าตอบแทนในรัฐ ซึ่งตนไม่ได้เป็นคนของชนชาตินั้น (พ็ชรวาลย์ วงศ์บุญสิน 2542)

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับวิถีชีวิต

“วิถีชีวิต” (way of life) หรือแผนการดำเนินชีวิต (design for living) ของมนุษย์เป็นลักษณะประการหนึ่งของวัฒนธรรม (อาานนท์ อาภากริม 2525, 92) โดยทั่วไปนักวิชาการมักจะอธิบายความหมายของวิถีชีวิตใน ความหมายของวัฒนธรรม

สนิท สมักรการ (2525, 1-2) อธิบายว่า วัฒนธรรม คือ “วิถีชีวิตทั้งมวลของสังคมใดสังคมหนึ่ง” ส่วนสังคมนั้นหมายถึง “กลุ่มชนที่อยู่รวมกันอย่างมีระเบียบภายใต้วิถีชีวิตแบบใดแบบหนึ่ง” ในขณะที่สุวรรณ เพชรนิล (2523, 5) อธิบายว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของมนุษย์โดยส่วนรวมที่ถ่ายทอดกันได้ เรียนรู้กันได้ และเลียนแบบกันได้

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

ในเรื่องแนวคิดของการปรับตัวนั้นได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “การปรับตัว” ไว้ในแนวทางต่างๆ กัน เช่น Lazalus (อ้างในวีรจิตต์, 2540: 12 -14) ได้กล่าวว่า การปรับตัวมีจุดกำเนิดมาจากการปรับตัวทางชีววิทยา

เรียกว่า Adaptation ซึ่งเป็นความคิดพื้นฐานทางทฤษฎีวิวัฒนาการของ ชาร์ล ดาร์วินส์ ที่เชื่อว่าเผ่าพันธุ์ที่แข็งแรงเท่านั้น จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมต่างๆ และสามารถดำรงเผ่าพันธุ์อยู่ได้ นักจิตวิทยาได้มีการนำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ โดยเปลี่ยนมาใช้คำว่า Adjustment แทนคำว่า Adaptation และให้ความหมายใหม่ว่าเป็นความพยายามของแต่ละคนในการดำเนินชีวิต หรืออยู่รอดในสภาพแวดล้อมทางสังคม และสภาพแวดล้อมทางกายภาพ การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 ทาง คือ การปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ และการปรับสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับความต้องการของแต่ละคนแนวคิดของ Lazarus มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ Arkoff ที่เห็นว่าการปรับตัวเป็นการปะทะสังสรรค์ (Interaction) ของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมของเขา บุคคลแต่ละคนจะพยายามทำสิ่งต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและเป้าหมายของตน ขณะเดียวกันบุคคลที่ตกอยู่ภายใต้ความกดดันของสภาพแวดล้อมที่ทำให้ต้องมีความประพฤติที่เหมาะสม

วิธีการวิจัย

การศึกษาถึงกระบวนการกลายเป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติลาวที่เข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพในจังหวัดสงขลาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เน้นระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และการเก็บข้อมูลทางมานุษยวิทยา (Anthropology method) ลงพื้นที่ภาคสนามด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูล เช่น การเข้าไปอยู่ในเหตุการณ์ชีวิตประจำวันของผู้ให้ข้อมูล เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของแรงงานต่างด้าวและกระบวนการหลังจากเข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว ซึ่งจะลงภาคสนามเกี่ยวกับกระบวนการต่างๆ ของบุคคลในประเทศบ้านเกิดของผู้ให้ข้อมูล และชีวิตความเป็นอยู่ในประเทศไทย และความคาดหวังในอนาคตของชีวิต ตามสภาพสังคมและวัฒนธรรมในถิ่นที่อยู่ใหม่ภายใต้กฎระเบียบและปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ในการดำเนินชีวิตประจำวันจึงจำเป็นต้องใช้เวลาเป็นอย่างมากและต่อเนื่อง อาศัยความละเอียดถี่ถ้วนในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมในลักษณะพลวัตที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวในกลุ่มนี้ ผู้ศึกษาให้ความสนใจกับข้อมูลด้านสังคม ชีวิตประจำวัน ทัศนคติ ค่านิยม ความคาดหวัง แรงผลักดัน และกระบวนการต่างๆ โดยเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม รวมทั้งบันทึกภาพและเสียงเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่ดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติที่สุด

ผู้ให้ข้อมูล

1. ผู้ให้ข้อมูลหลักที่จะทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ กลุ่มแรงงานลาวข้ามแดนที่เข้ามาประกอบอาชีพและมีที่พักอาศัยอยู่ในจังหวัดสงขลา
2. ผู้ให้ข้อมูลรอง ได้แก่ ผู้ที่มีความสัมพันธ์กับแรงงานลาว เช่น นายจ้าง เพื่อน ครอบครัวของแรงงานลาว และเจ้าของร้านอาหารที่แรงงานลาวมาใช้บริการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

1. เก็บรวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร คือ ศึกษาข้อมูล และเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ เช่น ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวารสาร หนังสือพิมพ์ สื่อต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับกระบวนการ และวิถีชีวิตของแรงงานต่างด้าว การอพยพของแรงงานต่างด้าวในหลายๆแง่มุม จากแหล่งค้นคว้าต่างๆในประเทศ

2. การเก็บข้อมูลโดยการลงภาคสนาม ผู้วิจัยจะทำการวิจัยโดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลของแรงงานต่างด้าว สัญชาติลาวในจังหวัดสงขลา โดยเข้าไปคลุกคลีกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างความไว้วางใจ และสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการเพื่อเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการ โดยมีวิธีในการเก็บข้อมูล ดังนี้

2.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีกฏเกณฑ์ตายตัวเกี่ยวกับคำถาม และลำดับขั้นตอนของการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติ (Naturalistic inquiry) ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรองในประเด็นของการกลายมาเป็นแรงงานข้ามแดน วิถีชีวิตและการปรับตัว ในพื้นที่จังหวัดสงขลา

2.2 การสังเกต (Observation) การเข้าถึงข้อมูลโดยการสังเกต เป็นการเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายอย่างใส่ใจและมีระเบียบวิธี เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างแรงงานลาวข้ามแดนกับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน โดยผู้วิจัยใช้วิธี Non-Participant observation คือ การสังเกตที่ผู้วิจัยต้องอยู่ภายนอกไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ ซึ่งจะเป็นการใช้ในการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ทำได้ง่ายไม่ต้องเสียเวลาในการทำให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดการยอมรับ เพราะมีบทบาทเป็นคนนอก และเกิดการรบกวนน้อย ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลสั้น และมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการวิจัยแบบมีส่วนร่วม เช่น การสังเกตกิจกรรมการทำงาน สภาพความเป็นอยู่และการปรับตัว

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากปัจจัยสิ่งแวดล้อม คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งอาจจะ เป็นสภาพเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ นายจ้าง หรือบุคคลที่คลุกคลีอยู่กับผู้ให้ข้อมูลเพื่อศึกษาแนวทางในการดำเนินชีวิต และสภาพการทำงานในขณะที่ผู้วิจัยอยู่ และ ไม่อยู่ในภาคสนามซึ่งจะได้ข้อมูลที่ลึกยิ่งขึ้น

การตรวจสอบข้อมูล

ภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ สามารถตอบปัญหาการวิจัยได้โดยการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำตรง (Validity) และคุณภาพ เพื่อหาความเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อมูล โดยการหาแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลที่หลากหลายนำมาเปรียบเทียบซึ่งกันและกัน ผู้วิจัยจึงใช้วิธีตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมมานั้นถูกต้องหรือไม่ ใช้การตรวจสอบแหล่งข้อมูลและแหล่งที่มา 3 แหล่ง คือ แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องลาวพลัดถิ่น: การกลายมาเป็นแรงงานข้ามแดนในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการกลายมาเป็นแรงงานข้ามแดนของคนลาวในพื้นที่จังหวัดสงขลาวิถีชีวิตและการปรับตัว โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักคือแรงงานลาวข้ามแดนที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลา ผู้ให้ข้อมูลรองคือผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานลาวข้ามแดน เช่น นายจ้าง เพื่อนบ้าน และคนในชุมชนที่คลุกคลีอยู่กับแรงงานหลัก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ สร้างข้อสรุปเชิงอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า

1. การกลายมาเป็นแรงงานลาวข้ามแดนและวิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานลาวข้ามแดนที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลาที่มีอยู่ด้วยกัน 2 ส่วน ดังนี้

1.1 ภูมิหลังความเป็นมา คือ เนื่องจากสภาพปัญหาความยากจน สภาพภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ และความทุรกันดารส่งผลให้พื้นฐานทางเศรษฐกิจของครัวเรือนของแรงงานลาวต่ำ เช่น รายได้จากการทำ

การเกษตรที่ไม่มากและไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงดูคนในครอบครัวทั้งหมดได้ อีกทั้งการศึกษาของแรงงานสัญชาติลาวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลานั้นอยู่ในระดับต่ำไปจนถึงไม่เคยได้รับการศึกษา ทำให้ต้องดิ้นรนหาเลี้ยงชีพด้วยการหาเงินทำในต่างถิ่น

1.2 การเดินทางข้ามแดนและวิธีการข้ามแดน คือ วิธีและขั้นตอนก่อนและระหว่างการอพยพย้ายถิ่นเพื่อเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งมีทั้งการอพยพย้ายถิ่นเพื่อมาทำงานอย่างถูกกฎหมายโดยผ่านนายหน้าที่เข้าไปเสนอแหล่งงานให้กับคนที่สนใจถึงในพื้นที่ โดยที่จะต้องจ่ายค่านายหน้าในราคาที่สูงเพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งสิทธิที่ถูกต้องในการเดินทางเข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลา กับแรงงานอีกกลุ่มหนึ่งที่ลักลอบเดินทางเข้ามาในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย โดยใช้วิธีเดินลัดเลาะมาตามแนวตะเข็บชายแดนและว่ายน้ำข้ามแม่น้ำโขงข้ามมายังฝั่งไทยเพื่อที่จะมาหานายหน้าเถื่อนเพื่อนำนายหน้าเถื่อนเหล่านี้ส่งตัวมาทำงานให้นายจ้างที่ต้องการแรงงานเถื่อนให้ไปทำงานอีกทอดหนึ่ง

2. วิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานสัญชาติลาวเมื่อเข้ามาอยู่ในจังหวัดสงขลา คือ การปรับตัวของแรงงานสัญชาติลาวที่เข้ามาในแหล่งงานในจังหวัดสงขลาแล้ว ซึ่งจะมีความแตกต่างกันอย่างมากระหว่างแรงงานที่เข้ามาทำงานอย่างถูกกฎหมายกับแรงงานที่ลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายผ่านนายหน้าเถื่อน โดยในกรณีของแรงงานที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมายและขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวอย่างถูกต้องนั้น วิถีชีวิตของแรงงานกลุ่มนี้มักจะอาศัยอยู่กับนายจ้างและคลุกคลีอยู่กับคนในชุมชน ไม่ต้องอยู่อย่างหลบ ๆ ซ่อน ๆ จะสามารถจับจ่ายใช้สอยและไปมาหาสู่กับคนไทยในชุมชนได้อย่างอิสระ ซึ่งผิดกับแรงงานอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นแรงงานที่ลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายเป็นอย่างมาก เนื่องจากแรงงานกลุ่มนี้จะไม่สามารถคลุกคลีอยู่กับชุมชนที่มีคนเป็นจำนวนมากได้นาน เนื่องจากไม่มีพาสปอร์ตและไม่มีบัตรประจำตัวแรงงานต่างด้าวที่ออกให้ได้อย่างถูกต้องโดยกระทรวงแรงงาน จึงทำให้ต้องหลบ ๆ ซ่อน ๆ อยู่ตามป่า เขาและสวนยางเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากกลัวตำรวจจับและโดนผลักดันกับภูมิปัญญาของตนเองซึ่งทำให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัว ซึ่งแรงงานกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะโดนว่าจ้างให้มาทำงานในสวนยาง และไม่ค่อยได้ออกไปพบคนชุมชนบ่อยนัก ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

2.1 การปรับตัวด้านสังคม ซึ่งการปรับตัวด้านสังคมของแรงงานลาวข้ามแดน เป็นการปรับตัวในเรื่องของการดำเนินชีวิต และการปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตในสังคมใหม่ในพื้นที่ของการทำงาน ซึ่งแตกต่างจากเมื่อครั้งอยู่ประเทศลาวอยู่บ้าง ในส่วนของการเป็นอยู่ในชุมชนนั้น อาจจะมีปัญหาบ้างเล็กน้อย เนื่องจากแรงงานลาวอาจจะโดนดูถูกชาติพันธุ์เมื่อเข้ามาอยู่ในชุมชน เนื่องจากทัศนคติที่คนไทยมีต่อคนลาว ความเป็นอยู่ของแรงงานลาวข้ามแดนจะอยู่ร่วมกันเองจะเป็นส่วนใหญ่ จะไม่ค่อยแยกกันอยู่ เนื่องจากจะต้องคอยดูแลกันเองเนื่องจากมีอยู่จำนวนน้อยแล้วสามารถรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ซึ่งกันและกันได้ดีกว่าที่จะแยกกันอยู่ และรวมไปถึงการมีเพื่อนเป็นคนไทยที่ทำงานด้วยกันและเป็นเจ้าของร้านค้า ที่คุ้นเคยกันเป็นอย่างดี

2.2 การปรับตัวด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ของแรงงานลาวข้ามแดนก่อนและหลังจากได้เข้ามาปักหลักอาศัยและทำงานเลี้ยงชีพอยู่ในจังหวัดสงขลาแล้วนั้น เรื่องการความแตกต่างทางขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมในการเป็นชาวพุทธที่ตีมีการบูชาพระ สวดมนต์ในที่พักของตนเอง รวมไปถึงการปรับตัวเรื่องการเดินทางไปทำบุญ และการปรับตัวเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อเข้าสู่สังคมแห่งใหม่ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของแรงงานลาวข้ามแดน

2.3 การปรับตัวด้านภาษา สิ่งที่ปรับตัวง่ายที่สุดของแรงงานลาวข้ามแดนคือ การใช้ภาษาเนื่องจากมีการรับสื่อที่เหมือนกันและภาษาที่ใช้มีความคล้ายคลึงกันมากกับภาษาอีสานของประเทศไทย ทำให้ง่ายต่อการปรับตัว แรงงานกลุ่มนี้จะไม่ค่อยมีปัญหาเรื่องภาษาเมื่อต้องพูดคุยกับเพื่อนแรงงานที่เป็นคนไทย หรือนายจ้าง เพราะว่า ภาษาลาวกับภาษาไทยเข้าใจกันได้ง่าย ไม่เป็นปัญหาต่อการสื่อสารอุปสรรคที่พบมีเพียงเล็กน้อยของแรงงานลาวข้ามแดนมีความพยายามปรับตัวมากที่สุดคือ การออกไปพบปะพูดคุยกับคนในชุมชนในช่วงแรกเท่านั้น

อภิปรายผล

แรงงานลาวสัญชาติลาวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสงขลานั้น มีภูมิลาเนาที่แตกต่างกันซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในถิ่นชนบททุรกันดารห่างไกลจากแหล่งงานในเมืองใหญ่มาก เช่น บ้านตาตกะจำ แขวงจำปาสัก บ้านโพนทอง แขวงจำปาสัก เป็นต้น ซึ่งเป็นแหล่งชนบทของประเทศลาว แต่แรงงานที่อยู่ในชุมชนเดียวกันในประเทศต้นทางจะอพยพกันมาทำงานในที่เดียวกัน จะไม่แยกจากกัน หรือจะไม่ทำงานคนละที่กัน โดยมีปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่นหลายประการด้วยกัน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 ส่วนคือ 1) กระบวนการย้ายถิ่นของแรงงานสัญชาติลาว 2) วิถีชีวิตและการปรับตัวของแรงงานสัญชาติลาวเมื่อเข้ามาอยู่ในจังหวัดสงขลา

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้เราสามารถเข้าใจถึงปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมในมุมมองของแรงงานลาวข้ามแดน ในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกันและทำให้เราสามารถเข้าใจถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงงานลาวข้ามแดน

จากผลการวิจัยพบว่า 1) แรงงานลาวมีความเป็นอยู่ในลักษณะที่นอน ที่พักค่อนข้างแคบ ไม่ถูกสุขลักษณะ หน่วยงานที่ดูแลควรที่จะหาแนวทางให้นายจ้างดูแลเรื่องสภาพที่อยู่อาศัยให้มีความเป็นอยู่ที่ดี และจัดสวัสดิการในเรื่องการรักษาพยาบาลให้ 2) แรงงานลาวมีการปรับตัวทางภาษาค่อนข้างดี แต่ทางด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานอาจยังไม่ดีนัก ดังนั้นนายจ้างจึงควรจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในช่วงวันหยุดให้กับแรงงานลาวจะได้รู้จักเพื่อนร่วมงานกลุ่มชาติพันธุ์อื่นบ้าง

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. 2546. สถานะความรู้เรื่องแรงงานข้ามชาติในประเทศไทยและทิศทางการวิจัยที่พึงพิจารณา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิริรัตน์ ธานีรณานนท์. 2542. การย้ายถิ่นและความเป็นเมือง. สงขลา: ภาควิชาสารัตถศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พัชรพล วังศ์บุญสิน. 2542. วิกฤตเศรษฐกิจกับความมั่นคงของมนุษย์. วารสารเอเชียปริทัศน์. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรจน์.
- อานนท์ อาภาภิรม. 2525. สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สนิท สมักรการ. 2525. การเปลี่ยนแปลงสังคมกับพัฒนาการสังคม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุวรรณ เพชรนิล. 2523. วัฒนธรรมและศาสนา. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วีรจิตต์ สุวรรณบุญย์. 2540. การปรับตัวของแรงงานอุตสาหกรรมสิ่งทอ. ปรินญาศึลปะศาสตรั่มหาบัณทิต (สังคมวิทยาประยุกต์) สาขาสังคมวิทยาประยุกต์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.